

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

НАСТАВНА ПРОГРАМА

П Р А В О

ИЗБОРНА

III година

ЕКОНОМСКО – ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА

Економски техничар, деловен секретар и техничар за трговија и маркетинг

Скопје, 2001 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ПРАВО

1.2. Образовен профил и група струки на кои им припаѓа наставниот предмет

1.2.1. Образовен профил: Економски техничар, деловен секретар и техничар за трговија и маркетинг

1.2.2. Група струки: Економска, правна и трговска струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Изборна настава – заеднички предмет за структурата

1.4. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно (неделен контакт): 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно (квота на изучување): 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Изборен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставата по наставниот предмет *право изборна*, е ученикот да стекне продлабочени и проширени стручно теоретски знаења од областа на облигационото и трговското право, кои ќе ги применува за совладување на содржините од другите области на правото и економијата, со цел да се оспособи за продолжување на образованието во соодветните и сродните високообразовни установи.

Од општата цел на наставата по предметот *право изборна*, произлегуваат следниве посредни цели:

- Ученикот да ја познава и применува правната терминологија, посебно од областа на облигационото и трговското право;
- Да го сфати статусот и организацијата на поврзаните друштва и на државата како трговец;
- Да ги согледа видовите на други стопански субјекти и нивното здружување;
- Да склучува договори во стоковниот промет;
- Да ги разликува специфичностите на договорите во меѓународниот промет;
- Да ја почитува законската регулатива, приспособувајќи се на општествено – економските и политичките промени;
- Да развива позитивен однос кон законитоста со сите сфери од функционирањето на правната држава и владеењето на правото.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од право изборна, односно за постигнување на поставените цели, потребни се основни знаења стекната од наставните предмети основи на бизнисот од II година и основи на правото од I и II година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структура на содржините за учење

Тематска целина	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Канцеларија меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. Учество во други трговски друштва	8	Ученикот: - Да се запознае со поимот за поврзани друштва - Да ги разликува видовите на поврзување и воспоставување на односите меѓу друштвата - Да ги споредува друштвата со значајно учество, мнозинско учество и заемно учество - Да се запознае со поимот на зависно и владеачко друштво - Да ги разликува холдинг друштвата.	Наставникот : Води насочена дискусија со употреба на шематски приказа за формите на трговските друштва со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор, со цел повторување на знаењата од оваа област стекнати во претходната година - Разгледува и проследува структура на статут на поврзано друштво или целокупен предмет од регистарски суд и донесува заклучоци заедно со учениците - Организира посета на поврзано друштво.	1. Основи на правото за II година Тематска целина : - поим за трговец поединец и трговско друштво - Форми на трговски друштва.

2.ДРЖАВАТА КАКО ТРГОВЕЦ	4	-Да ги разбере друштвата во сопственост на државата; -Сопственост на државата -Да ги објасни друштвата со учество на државата	-Разгледува и проследува структура на статут на друштва во сопственост на државата и друштва со учество на државата и донесува заклучоци заедно со учениците -Организира посета на горенаведените друштва	1.Основи на правото за II година Тематска целина: -Форма на трговски друштва. 1.Право за матура на III година Со претходната тематска целина.

3.ДРУГИ СТОПАНСКИ СУБЈЕКТИ	10	-да се објасни основањето и управувањето со банка и органи на банка -Да ги идентификува другите финансиски организации (поштенска штедилница и штедилница) -Да се објасни основањето на друштва за осигурување -да се разликува видовите на друштва за осигурување -Да ги спореди видовите на задолжително осигурување -Да се запознае со карактеристиките и видовите на задруги.	-Презентира шематски приказ за другите стопански субјекти со употреба на хамер, графоскоп или ЛЦД проектор -Читање на законот за банки и штедилници со цел да се разбере управувањето со банката и органите на банката како и другите финансиски институции -Организира посета на банка, штедилница, како и на друштво за осигурување и задруги -Поканува стручни и компетентни лица од банките, штедилниците или друштвата за осигурување во училиштето, со цел осигурување во училиштето, со цел одржување на консултативни средби со учениците	<i>1.Основи на бизнисот за II година</i> Тематска целина : -Финансирање на малиот бизнис <i>1.Деловно работење за II година</i> Тематска целина: -Банкарство
4.ЗДРУЖУВАЊЕ НА СТОПАНСКИТЕ СУБЈЕКТИ	4	-Да ја сфати улогата и значењето на Стопанска комора. -Да ги препознава другите видови на здружување на стопанските субјекти (деловни и професионални здруженија)	-Организира посета на Стопанска комора, како и некое деловно и професионално здружение.	<i>1.Право за матура за III година</i> -Со претходната тематска целина.

5.ДОГОВОРИ ВО СТОКОВНИОТ ПРОМЕТ	46	-Да го објасни начинот , формата, времето и местото на склучување на договорот за купопродажба. -Да се истакне значењето на битните елементи на договорот за купопродажба (предмет, цена и страни). -Да ги разликува небитните елементи на договорот за купопродажба (време, место, начин на испорака на стоката и начин на плаќање) -Да ги утврди обврските на продавачот а. Предавање на предметот, б.Одговорност за материјалните недостатоци и в.Одговорност за правните недостатоци (заштита од евикција) -Да ги утврди обврските на купувачот: а) исплата на цената и	-Води насочена дискусија за повторување на стекнатите знаења за договорите за купопродажба и за превоз, со цел продлабочување на знаењата преку оваа тема; -Ги поттикнува учениците преку групна работа да изработат шема за договорите во стокровниот промет; -Организира презентирање на склучени договори во пракса кои се (по можност) прибрани од страна на учениците преку групна работа ,а потоа изведува заклучоци заедно со учениците; -Организира, координира и контролира вежби за склучување на договори по претходно даден образец преку тандемска работа.	<i>1.Основи на правото за I година</i> Тематска целина : -Субјекти на правото. <i>-1.Основи на правото за II година</i> Тематска целина: -Договори во стокровниот промет.
		Б. преземање на предметот -Да го разбере пренесувањето на сопственоста, ризикот од транспортните клаузули -Да се уочи задоцнувањето на страните при исполнување на договорот. -Да го сфати поимот и		

		значењето на договорот за превоз на стока со железница -Да го објасни склучувањето и елементите на договорот за превоз на стока со железница -Да ги елаборира правните односи на договорот за превоз на стока со железница(обврски на железницата, на испраќачот и на примачот на стоката) -Да го објасни склучувањето на договорот за превоз на стоката во патниот сообраќај -Да ги елаборира правните односи на договорот за превоз на стоката во патниот сообраќај (обврски на превозникот, на испраќачот и на примачот) -Да го објасни склучувањето на договорот за воздушен превоз на стоката -Да ги елаборира правните односи на договорот за воздушен превоз на стоката(обврски на превозникот, на испраќачот) -Да го објасни склучувањето и видовите на договор за превоз на стока по морски пат -Да ги елаборира правните односи на договорот за превоз на стока по морски пат (обврски		

	на бродарот и на испраќачот) -Да се запознае со поимот и значењето на договорот за лиценца. -Да ги разликува правата од индустриска сопственост (патенти, лиценца, модели или мостри, стоковни и услужни жигови и ознака за потекло на стоката) -Да го разбере склучувањето на договорот за лиценца -Да ги елаборира правните односи на договорот за лиценца (обврски на давателот на лиценца и на корисникот на лиценца) -Да го разбере поимот и значење на договор за KNOW – HOW (знаење – умеење) -да го објасни склучувањето на договорот за KNOW – HOW (знаење – умеење) -Да ги елаборира правните односи на договорот за KNOW – HOW (обврски на давателот на KNOW – HOW и на корисникот на KNOW – HOW) -Да го разбере поимот и правната природа на договорот за лизинг -да ги елаборира правните		

		односи на договорот за лизинг (обврски на давателот на лизинг и на корнисникот на лизинг) -Да го сфати поимот и видовите на договорот за франшизинг -Да ги елаборира правните односи на договорот за фрашизинг (обврски на давателот на фрашизинг и на корисникот на фрашизинг) -Да го сфати поимот и значењето на договорот за посредување -Да го објасни склучувањето на договорот за посредување -Да ги елаборира правните односи на договорот за посредување (обврски на посредникот и на налогодавец) -Да го разбере поимот на значењето на договорот за трговско застапување -Да го објасни склучувањето на договорот за трговско застапување -Да ги елаборира правните односи на договорот за трговско застапување (обврски на застапникот и на налогодавецот) -Да ги разбере поимот и значењето на договорот за		

		КОМИСИОН -Да го објасни склучувањето на договорот за комисион -Да ги елаборира правните односи на договорот за комисион (обврски на комисионерот и на комингентот) -Да ги разликува видовите договори за комисион (продажен, куповен, комисион со клаузула – <i>star del credere</i> , комисион во транспортот и консигнација) -Да го сфати поимот и значењето на договорот за експедирање -Да го објасни склучувањето на договорот за експедирање -Да ги елаборира правните односи од договорот за експедирање (обврски на експедитор- шпедитер – и на налогодавец) -Да ги разликува видовите на шпедиција. -Да го сфати поимот на договор за контрола на стоката и услуги. -Да го објасни склучувањето на договорот за контрола на стока и услуги -Да ги елаборира правните односи на договор за контрола		

		на стока и на услуги (обврски на контролорот и на коминтетот) -да ги разликува видовите на договори во туризмот (договор за организирање на патување, посреднички договор за патување и договор за ангажирање на угостителски капацитети – алотман) -Да се истакне значење на договорот за организирање на патување -да ги елаборира правните односи од договорот за организирање на патување (обврски на организаторот на патување и на патникот) -Да ги согледа специфичности на договорите во меѓународна трговија -Да ги разбере договорните клаузули (ИНКОТЕРМС) -Да укаже на специфичностите во решавањето на спорите кај договорите во меѓународната трговија.		

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *право за матура*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: води насочена дискусија, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривањ, слободни задачи, тимска настава и сл.

Активности на ученикот: да дискутира, да применува правила и законитости, да набљудува, да слуша, да прибележува, да повторува, да објаснува, да чита, да толкува позитивни законски прописи, да презентира, да открива во група и независно, да размислува критички, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активности на наставникот се: организирање, планирање и подготовка на настава, давање инструкции за работа, поттикнување на дискусии, објаснување, поставување прашања, оценување и поттикнување на самооценување и креативност од страна на учениците, симулирање на процеси и реални ситуации, презентирање, правење забелешки.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење на наставата по наставниот предмет *право за матура*, се изведува преку теоретска и практична настава во училница, организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници – стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и друштвата, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умења на учениците, Наставата по овој наставен предмет се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои може да се изведуваат дома и во училиштето. Образовните активности по предметот *право за матура*, се организирани во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Прозесот на учење во наставата по наставниот предмет *деловно работење*, се изведува преку стручно – теоретска и практична настава во училницата, организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговор и дискусии со претставници – стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и друштвата, се цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умеeња на учениците. Наставата по овој наставен предмет се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои можат да се изведуваат дома и во училиштето. Образовните активности по предметот *деловно работење* се организирани во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни сретства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *деловно работење*, потребно е да се користат : графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видео ленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, обрасци, шеми и сл. Потребна литература за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците е учебник за овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија.

5. Оценување на постигнувањата на учениците

Оценувањето на постигнувањата на учениците се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено, преку две писмени работи (една за И полугодие и една за ИИ полугодие од учебната година), креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни работи, покажан интерес и активно учество на учениците на часовите. Во текот на учебната година учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку не се исполнат барањата, врз основа на утврдените критериуми за оценување, се постапува според законската регулатива.

6. Кадровски и материјални предуслови за реализација на наставната програма

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонали, професионални и педагошки карактеристики: да поседува способност за професионално и педагошко само образување; да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали; да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции; да поседува сподобност за изведување на наставата и комуникација со учениците; да поседува способност за примена на современа образбна технологија; да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес; да е комуникативен и креативен, да го познава добро македонскиот јазик и кирилското писмо.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по право VII 1, со здобиена педагошка – психолошка и методска подготовка и положен стручен испит

Завршени студии по економија VII 1, со здобиена педагошка – психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3 Стандард на просторот за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *право за матура*, ќе се користи училница или кабинет опремен со наставни сретства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7.ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2001 година

7.2. Датум на превземање: мај 2008 година

7.3. Состав на работната група:

1. Снежана Димовска, советник, раководител, Биро за развој на образованието, Скопје

2. Д-р Горан Коевски, продекан, член, Правен факултет, Скопје
3. Ѓорѓи Бајлозов, советник, министерство за економија, Скопје
4. Весна Рафајловска, наставник, член, ДСЕПУ “Васил Антевски – Дрен”, Скопје
5. Цвета Петравска, наставник, член, ДСУЕБ “Арсени Јовков”, Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2001 година

9 .ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по право изборна, ја одобри (донесе): министерот за образование и наука со решение број 11-2934/1 од 27.06.2001 година.